

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Cap. 11. De causis, quæ excusant ab incurrenda excommunicatione;
etiamsi alias sit valida,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78322](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78322)

sed satis esse vt Superior ipse communionem ipsius auer-
fando, in sinu[m] intentionem.

D. Anton. vero 3. part. tit. 24. cap. 74. Gabr. in 4. dist. 18.
quæst. 2. art. 2. concl. 7. Angelus excommunicatio 1. 2. §. 4. Syl.
Excommunicatio 1. num. 13. & 15. volunt sententiam excom-
municationis debere proferri verbis, quibus Iudex exprimat
suam de presenti intentionem excommunicandi, qualia
sunt: Excommunicamus omnes qui hoc vel illud egerint:
Excommunico te, & alia his æquivalentia (nulla certa verba
præscripta esse pro forma substantiali excommunicationis,
omnium sententiam esse notat Vgolinus tab. 1. cap. 20. in
in princip. num. 3.) quæ expriment intentionem siue con-
sensum Iudicis excommunicantis de presenti non item que
de præterito vel futuro: Adeo vt dicente Iudice, Denuntio
Titium excommunicatum (quia hæc verba significant præ-
teritam intentionem excommunicandi) non erit Titius pro-
pterea excommunicatus, nisi prius incurrisset in talem cen-
suram. Quamquam vt notant D. Anton. & Sylu. locis cit.
ceteri tenentur ipsum vitare tanquam excommunicatum:
cum non sit illorum iudicare, an fuerit necne iam excommu-
nicatus. Similiter nec erit quis excommunicatus cum Iudex
vitarit verbis comminatoriis, quæ significant tantum futu-
ram intentionem ferendi excommunicationem. Nec item,
cum Iudex dicit: Volo vt vnus ex istis duobus sit excommu-
nicatus: quia ex illis verbis constare non potest de eius præ-
senti intentione excommunicandi. Eidem opinioni D. Anto-
nini & aliorum, quam latè persequitur Vgolinus in eod. cap.
20. ratio fauet: quia excommunicatio est actus Ecclesiasticæ
iurisdictionis in foro exteriori, in quo lites verbis & discuti-
untur & dirimuntur.

Adde Iudicem non tantum debere exterius verbis ex-
primere excommunicationem: sed etiam, prout expresse in cap.
Cum medicinalis De sententia excommunicatio in Sexto præcipitur, de-
bere eam in scriptis proferre: & causam expresse conscribere,
propter quam excommunicatio proferatur, exemplum-
que eiusdem scripturæ excommunicato tradere intra men-
sem si fuerit requisitus. De quibus Vgolinus pluribus in seq.
cap. 21. intelligi autem sic debent iuxta Nauarr. in cit. cap. 27.
num. 8. vt nihil referat siue scriptura sit publica siue priuata, id
est, siue feratur excommunicatio in scriptura de manu nota-
tij publici, siue de manu eam ferentis. Itemque sic intelligi, vt
licet is peccet qui sine iusta causa solo verbo excommunicat,
omnis scripturæ siue publicæ siue priuata: nihilominus talis
excommunicatio liget quantumuis iniusta; vt pote lata con-
tra iuris ordinem. Id quod præter Nauarr. habet Sotus in 4.
dist. 22. quæ 1. art. 3. concl. 2. versus sententia vero satisque deducitur
ex cit. cap. Cum medicinalis, dum in eo præcipitur, vt per Su-
periores, cum ad ipsum recurritur, illa statim relaxetur. Nec
enim locus est relaxationi si non liget. Denique sic intelligi;
vt etiam si generaliter dicatur, illos qui excommunicando
scripturam eiusmodi omiserint, peccatum suspensionis incur-
rere: id tamen sit ad Prælatos inferiores Episcopo referen-
dum: quia Episcopus, & alii Prælati superiores in nullo casu
incurrunt interdictioni aut suspensionis penam, occasione cui-
uscumque constitutionis aut sententiæ aut mandati; nisi in
eis expressa mentio de illis habeatur, vt statuitur in cap. Quia
periculosum, De sententia excomm. in 6. Nulla autem expressa
mentio Episcoporum fit in proposito cap. Cum medicinalis
vt nec in ca. Sacro De sent. excomm. in quo, vt ante annotaui-
mus, per mensum ingressu Ecclesiæ interdicitur is, qui sine
canonica præmonitione excommunicare præsumperit.

Porro canon Si inimicus ab Hostien. propositus, nos tan-
tum vtget concedere, quod vt vitari debeat is quem Papa ex-
communicat, non sit expectandum vt ipse illum excom-
municatum esse exprimat verbis. sed sufficere, vt eo modo
illum auerfetur, quo solet excommunicatum iam denuntia-
tum; adeo vt illo canone significetur, non quidem Summum
Pontificem excommunicare sola interiori intentione: sed
cum non ligetur decretis Canonum, ipsum sola euitatione
vti posse pro denuntiatione sufficienti, vt aliquis tanquam
excommunicatus vitari debeat.

Quæret aliquis vtrum necesse sit vt Iudex sententiam ex-
communicationis ore pronuntiet, an satis sit, quod eam de-
cernat per scripturam. Cui quæstioni Panormi ad cap. Præ-
terea 2. De appellationibus nu. 12. respondet posse Superiorem

excommunicare per litteras, neque necessarium esse quod
ore suo sententiam proferat. Pro quo facit praxis rece-
pta: cui non aduerfatur, quod in ante citat. cap. Cum medi-
cinalis Prælati prohibetur sententiam excommunicationis
ferre, nisi proferat in scriptis: nam que satis profert in scriptis
exprimendo eam in litteris, quas mittit ad reum, per eas ip-
sum excommunicando formulam vitari a ferendi excommu-
nicationem. Iam quæ alia formulæ possint esse quæ huic Ex-
communicato te æquipollentes, sufficienter iudicent maiorem
excommunicationem proferri, bene tractat Vgolinus De
censuris tab. 2. cap. 28. sed satis erit paucis attigisse quæ ille per-
sequitur.

Primum est, quod ipse habet in princip. num. 2. Omnibus his
formulis excommunicationem maiorem ferri. Præscindendo
te ab Ecclesia, Et scio te extra Ecclesiam, In te sententiam ex-
communicationis profero, Excommunicationis mucrone
te ferio, Prius te Christi fidelium & Sanctorum commu-
nionem.

Secundum est, num. 3. hisce verbis, Nemo talem communi-
cetur, Non esse censendum ferri maiorem excommunicationem,
nisi manifeste conuerter Iudicem velle ea ratione excommu-
nicare; aut id præsumatur ex eo, quod ante in causâ cog-
nitione occupauerit se animo ferendi excommunicationem:
aut illis ipsis verbis addat donec absoluat, satisfactione
præmissa.

Tertium est, in num. 4. illis verbis anathematis, excom-
municationem in ipso iure ferri, non autem decerni solum fe-
rendam. Quartum in num. 5. his verbis, Noueris te excom-
municatum, non ferri excommunicationem sed significari
latam: vnde cum tali cui dicuntur à Iudice, is non tenetur se
habere pro excommunicato; si nulla alia in ipsum sententia
excommunicationis præcesserit. Cum vero ponuntur in iure:
is qui in illud offenderit, debet se reputare excommuni-
catum: quia antequam offenderet, lata erat excommunica-
tio, in quam incurrit. Quintum est, in §. 1. verba hæc Ma-
ledico tibi. Indignationem incurras omnipotentis, aut
Apostolorum Petri & Pauli. Præcipio tibi sub obtestatione
diuini iudicij, non inducere maiorem excommunicationem
sed potius obligationem sub mortali. Postremum est, in §. 2.
his verbis, Fero in te sententiam censuræ, aut disciplinæ Ec-
clesiasticæ: aut pœnæ seu animaduersionis Ecclesiasticæ: aut
Ferio te mucrone Episcopi seu Ecclesiastico: non ferri ma-
iorem excommunicationem: quia nomina censuræ, discipli-
næ, pœnæ aut animaduersionis Ecclesiasticæ, aut mucronis
Episcopi, vel Ecclesiastici, multa alia quam excommunica-
tionem significant: pro quibus an accipiuntur incertum erit: &
incertitudo vitiat sententiam per tradita ab eodem autore
in præcedenti tabula 1. cap. 20. §. 3. Excipe, nisi Iudex talibus
verbis maiorem excommunicationem, aut omnem censu-
ram Ecclesiasticam se ferre velle declarauerit.

CAPVT XI

De causis que excusant ab incurrenda excommunicatione, etiamsi alias sit valida.

SVM MARIVM.

- 197 Ignorantia & absens, excommunicatione ligari potest: & varietas ignorantia.
- 198 Ignorantia vincibilis non excusat ab excommunicatione.
- 199 Inuincibilis facti excusat: quod qua ratione procedat cum ignorantia est circa personam, circa quam exercetur factum.
- 200 Excusat idem inuincibilis ignorantia sententiæ, & statuti particularis.
- 201 De dubio an excuset ignorantia intrinsecus communis, decernentis excommunicationem pro facto non illicito, auctores & rationes in vtramque partem.
- 202 Solutio rationum partis negantis.
- 203 Ignorantia inuincibilis statuti, siue communis siue particularis excusat ab excommunicatione: etiamsi hæc per illud imponatur ob factum diuina lege damnatum.
- 204 Solutio rationum in contrarium.
- 205 Cur nihilominus sic ignorantes, pro absolutione remittantur ad Superiorem, si talis excommunicatio fuerit ei reseruatâ.
- 206 Impossibilitas excusans ab incurrenda excommunicatione, alioquin valida.

196.

- 207 Exclufio aliorum a fententia excommunicationis, qui ideo ab ac incurrenda excufantur.
- 208 De excufatione ab incurrenda excommunicatione, fub qua precipitur, vt edantur, feu proferantur in medium fcriptura aliqua.
- 209 De excufatione ab excommunicatione lata in eos qui aliquid fibi retinent ex certis bonis, quando haeretimentur in iuftam compensationem.
- 210 De excufatione ab excommunicatione lata ad habendum testimonium.
- 211 De bona fide excufante ab incurrenda excommunicatione.
- 212 Speciales caufe ob quas potest quis excufari ab incurrenda excommunicatione lata ad habendam reuelationem. Et de excufatione ob incommoda incurrenda.

Ad antedicta, ex quibus cognofcitur quando excommunicatione fit valida: pro instructione Confeflarij adiungendae sunt caufe ab illa excufantes, quae praeter defectus ex quibus redditur inualida iuxta tradita haecenus, sunt tum illae de quibus in posteriore parte huius capitis dicitur, tum rei paruitas quae fufficienter nota est ex dictis in praeced. cap. nono quae 4. tum etiam ignorantia de qua nunc est dicendum.

PRIOR PARS CAPITIS.

De ignorantia excufante ne incurratur excommunicatione, alias valida.

197. **D**ifficultas verfatur in hoc, an ignorantia fic excuset ab excommunicatione, vt haec non fortitur effectum suum in eo, qui alio qui illi fubicitur, adeo vt talis, neque peccet communicando cum aliis, neque incurrat poenas a iure constitutas, vt irregularitatem. Cuius difficultatis explanationi praemittendum est primo ex glossa ad cap. Apostolicae verbo. Probabili, De Cleri excommunic. recepta communiter teste Couar. ad cap. Alma mater par. 1. §. 10. num. 7. & Vgolino tab. 1. cap. 9. §. 8. num. 3. ignorantem & absentem excommunicari. Quod probatur: tum quia Apostolus, vt dicitur in fine cap. Cum fit, De appellacionibus, absentem & irrequisitum excommunicauit: prius tamen admonitum ad poenitentiam: tum quia excommunicatione pendet ab animo & intentione eam profertentis: & ideo ex quo incitum & absentem obligare vult, ille manet obligatus: nisi obftet aliquid ex antedictis, ex quibus excommunicatio redditur inualida. Praemittendum est secundo, duplicem distingui ignorantiam, vnam iuris, & alteram facti. Illa est qua ignoratur ius, seu sententia lata siue a iure siue ab homine: ignorantia facti vero, qua ignoratur factum aliquod particulare esse de iis quae tali sententia comprehenduntur. Praemittendum est tertio, tam iuris quam facti ignorantiam esse aut vincibilem, aut inuincibilem. Dicitur autem vincibilis quando aliquis ignorat quod tenetur & potest scire: inuincibilis vero, quando quis ignorat quod non tenetur, vel si tenetur, non potuit illud scire: aut certe ipsum nunquam venit illi in mentem, aut etiam si venerit, tamen adhibita quam debuit & potuit diligentia, non est notitiam illius affecurus. Pluribus de ignorantia dicitur in cap. 2. libri vndecimi sequentis.

Certa de re proposita.

SECTIO PRIOR.

198. **P**rimo certum est ignorantiam vincibilem non fufficere ad eam de qua agitur excufationem: ex cap. Apostolicae De Clerico excommunicato; & ex cap. Vt animarum, de constitut. in 6. estque communis sententia teste Vgolino alios in eam citante: De censuris tab. 1. cap. 9. §. 8. num. 6. Probatur vero, quia reportaretur alioqui fructus de peccato negligentiae: quod absurdum est. Hincque fit vt ibidem notat Vgolinus, quod is qui legem aliquam scire debet ob officium quod exercet, non excusetur si in eam offendant: quia ignorantia eius quod quis scire debet & potest, nullam habet excufationem. Exemplum adfert de Parocho, qui ignorat Episcopi sui constitutionem ad quam sciendam tempus habuit.

199. **S**ecundum certum est ad eandem excufationem fufficere inuincibilem ignorantiam facti. Id enim patet ex cap. Si vero 2. De sentent. excomm. vbi decernitur percutientem Clericum quem ignorauit esse Clericum, non innodari sententia excommunic. Et ratio est, quia talis ignorantia consti-

tuit inuoluntarium, & per consequens tollit malitiam cui poena debetur. De qua re Vgolinus, & pluribus. Couar. ad cap. Alma mater 1. part. ille in sequen. num. 8. & hic §. 10. nu. 13. 14. 15. 16. Ex quo notandum est: si quis statuat percutere Titium, quem scit esse Clericum, & per ignorantiam loco illius percutiat Semonium item Clericum, in excommunicationem incurrit: quia talis ignorantia personae non excusat illum quominus sit voluntarius Clerici percussor in quem excommunicatione decreta est. Si vero pro Titio quem scit Clericum, per ignorantiam percutiat Moeuium laicum errans in persona: immo si percutiat Moeuium laicum quem putat esse Clericum, errans in circumstantia facti prohibiti, non innodari excommunicatione. Nam lata est excommunicatio in percutientem Clericum scienter ita vt ad eam incurrendam non fufficiat vel animus percutiendi, vel conscientia laesa, id est, quod quis constituit id agere, propter quod decreta est excommunicatio, vel etiam conatus fit agere, vt idem author post Felinum annotat. Sin autem existimat se percutere Moeuium laicum, & ignorans pro eo percutiat Titium Clericum non incurrit in excommunicationem: quoniam per ignorantiam inuoluntaria est talis percussio Clerici. Et quantumuis percutiat iniusta percussione, non tamen percussione propter quam imponitur excommunicatio: sicut ille qui ignoranter cognofcit duas fofores, aut matrem & filiam, aut a patre cognitam: quamuis peccet peccato fornicationis, non tamen fornicationis incestuosae: ita vt non puniatur poena incestuosae ex cap. Si quis cum duabus, & cap. Si quis cum matre, & cap. Si quis fornicatus 34. quae 2. Quod si quis volens percutere Titium Clericum, quem probabiliter quidem ignorat esse Clericum: sed tamen eo est animo, vt etiam si Clericus sit, percutiat; in excommunicationem incurrit percutiens: quia talis ignorantia non reddit inuoluntariam eam Clerici percussorem: ideoque non excusat a peccato, & per consequens nec a Poena peccati: pro quo alios Doctores Vgolinus addit in fine citari nam.

Tertio certum est, ad eandem excufationem fufficere quoque ignorantiam inuincibilem sententiae excommunicationis ab homine latae: ita vt minime ligetur is qui fecit id propter quod lata est, si propter illud lata est, inuincibiliter ignorauerit. Ratio est, quia sic ignorans non potest censeri inobediens & contumax: in quem solum excommunicatio ferenda est ex cap. Nemo Episcoporum 11. quae 3.

Quarto certum est, fufficere ignorantiam inuincibilem statuti particularis, id est, obligantis in aliqua tantum dioecesi, vel prouincia; si factum propter quod decernit excommunicationem, sit alias licitum, nec vlla diuina aut naturali lege prohibuit: vt si per Synodale statutum excommunicentur omnes Canonici qui tenerent vestibus fereis. Certum est inquam; quia ibi nulla potest assignari ratio culpae: sique de aliqua ignorantia, maxime de hac, potest intelligi quod in cit. cap. Vt animarum, De consti. in 6. Bonifacius 8. ait: Sententis per statuta quorumcumque Ordinariorum prolatis ligati nolimus ignorantes: dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit aut supina. Et ita ab omnibus receptum esse habet Nauar. in Enchir. cap. 27. num. 16.

Dubia de re proposita.

SECTIO POSTERIOR.

Duo vero sunt de quibus dubitatur. Alterum est, an ad similitudinem excufandum, fufficiat ignorantia iuris communis decernentis excommunicationem ob factum de se non illicitum: qualis est excommunicatio lata in cap. Non magnopere. Extra Ne Clerici vel Monachi, aduersus Religiosos qui per tres menses medicinae vel iuriprudenciae operam dederint. Alterum vero, an fufficiat ignorantia iuris siue particularis siue communis, decernentis excommunicationem propter factum aliquod diuina lege prohibuit: quale est furtum, aut aliud eiusdemodi.

Explicatio prioris dubij.

De quorum priore Adrian. in 4. de Clauib. & Cordub. in lib. 2. quaest. 1. i. illi quae 3. verba sed magis dubium est vers. Ex his hinc vero q. 27. alios in eandem sententiam referens, existimant non fufficere. Quorum rationes quas latius ibidem persequitur Cordub. sunt. Primo, quod si ignorantia iuris

ius communis excusaret ex se, ignorantia iuris particularis pari ratione excusaret. Quod si ita est, nihil fuit cur in cit. cap. Vt animarum, Pontifex de particulari ita uel desineret, non ligare ignorantes. Deinde in cap. Cum illorum, De sententia excommunicati. Statuitur, cum ijs qui post infectionem manuum in Clericos ordinati sunt, dispensari posse in irregularitate, si ex ignoracione id fecerint. Vnde consequens est, eam qui ignorans iniecit manus violentas in Clericum, excommunicationem incurere, propter quam factus sit irregularis suscipiens ordines. Denique etiam si quis ignoret pœnam ciuilem, ut homicidam & furem esse morte plendendum; nihilominus eam incurrit, si committat eum propter quod decernitur. Nauar. uerò in Enchir. c. 27. nu. 16. tenet cum Syl. Excommunic. 2. n. 25. & excommunicatio vlt. num. 4. (cui adde Angelum excomm. 7. casu vlt. num. 3. & Sotum in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 2. versus finem) talem quoque ignorantiam sufficere, ut quis à pœna excommunicationis excusetur: quoniam excommunicationi obnoxius est tantum is, qui contumaciter inobediens est Ecclesie, iuxta ante habita in cap. 9. quæst. sexta: quod non contingit ei qui de ipso Ecclesie præcepto nihil nouit, quantumuis sciat rem esse alias illicitam, nisi esset in dolo quo notitiam declinaret: quod dici non potest de ignorante inuincibiliter. Que cum ita sint, relinquatur quod inuincibilis ignorantia iuris communis excommunicationem decernentis propter factum iure diuino aut naturali damnatum, sufficit ad excusandum ab eadem excommunicatione. Id quod Conar. fateatur ad cap. Alina mater i. part. §. 10. num. 12. uersu Secundo principiter.

202. Nec rationes in contrarium ita urgent, quin tuta conscientia idem tenei possit. Ad primam enim bene respondet Sotus loco citato: quamuis Pontifex in illo cap. tantum loquatur de excommunicatione à iure particulari, non efficit tamen, quod Adrianus uult; quia non fert illic nouum aliquod ius, sed solum declarat quam vim ad obligandum subditos habeat ius particulare: talem nimirum habere, quæ ad eosdem subditos uel ignorantes uel existentes extra territorium Iudicis à quo ipsum conditum est, minime se extendat. Vnde colligere non licet, ius commune extendere se ad subditos qui ipsum ignorant: alio qui enim liceret similiter colligere, quod extendat se ad eos qui sunt extra territorium, seu locum iurisdictionis Summi Pontificis, à quo est conditum nempe ad uita functos: quod in præced. n. 136. refutatum est. Adde generalem illam clausulam, quorumcumque Ordinariorum, non esse interpretatione restringendam in hac materia fauorabili: præsertim cum animarum periculo, ad quod tollendum ea constituta est, perinde locum habeat respectu statutorum Papalium, ac Episcoporum. Ad secundam rationem uerò respondetur, non esse illum sermonem de ignorantia inuincibili, sed de alia; quæ siue sit iuris, siue facti non excusat ab excommunicatione, ut nec à peccato mortali. Ad tertiam denique: aliam esse rationem excommunicationis, quam aliarum pœnarum: quoniam hæc simpliciter propter peccatum infliguntur, non autem illa; quæ instituta tantum est contra contumaces, eosque qui Ecclesie obedire renuunt. Cuiusmodi non est is, qui nihil audiuit uel audire potuit de aliquo mandato Ecclesie: ut uiuenti ei qui ipsum ignorat inuincibiliter.

Explicatio posterioris dubij.

De altero dubio Couart. loco cit. & in præced. n. 8. sentit, si propter factum diuina lege damnatum decreta sit excommunicatio per statutum siue particulare siue commune, ignorantiam inuincibilem talis statuti non excusate delinquentem ab ea incurrenda. Ratio est: quia ad incurrendam pœnam iuris satis est scire factum propter quod imponitur illicite esse & pœna dignum.

203. Sed Angelus Excommunic. 7. casu vlt. num. 3. & Syluester uerbo Ignorantia num. 16. & Excommunic. vlt. quæst. 3. Alphonsus à Castro in lib. 2. de lege Pœnali cap. 14. uersu Sicut dictum est, Sotus in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 2. uersu finem, Nauar. in Enchir. cap. 27. num. 272. in 14. regula Confessariorum pluresque alij contrarium iudicant. Nec immerito: quia quantitas pœnæ debet proportione quadam quantita-

ticipatæ respondere, iuxta c. Felicit. De pœnis in 6. Ille autem facit illud quod scit uel scire debet diuina lege damnari, sed inuincibiliter ignorat ipsum esse humano iure prohibitum, contemnit quidem diuinam: non tamen humanam, quam inuincibiliter ignorat. Quare puniendus est quidem pœna contemptorum legis diuinæ, non item contemptorum legis humanæ: qualis est pœna excommunicationis, quæ à Christo instituta est ad castigandum contumaces qui Ecclesiam audire nolunt, præceptoque ipsius reculant obedire.

204. Vnde soluitur ratio quam adfert Couarr. Nam cum excommunicatio non sit pœna facti, nisi coniuncti cum contumacia in Ecclesiam, non est satis ad illam incurrendam commississe factum dignum excommunicatione, nisi ille qui facit, contumax quoque sit in Ecclesiam: qualis esse non potest is, qui inuincibiliter ignorat præceptum Ecclesie super eadem re. Nec dici potest, ignorantiam iuris humani non esse inuincibilem, quando id ipsum ius decernit pœnam pro facto de se malo, diuinaque lege damnato. Namque si id ita esset, oporteret, ut uelle Angelus & Sylu. aiunt, unumquemque habere procuratorem in curia Romana, & studio iuris Canonici vacare ad faciendum tali debito; quod multos non posse constat. Si opponas, quod in quibusdam sententiis excommunicationis dicatur sufficere, ut ex affigantur Romæ in ualuis S. Petri: illi respondent id ita accipiendum esse, ut sensus sit, sufficere non quidem quoad forum conscientie, sed quoad præsumptionem fori contentiosi; aut quoad eos qui sunt in culpa, ne ille possint publicari in ipsorum terris. Hos enim perinde ligant, ac si publicæ essent coram ipsis, iuxta Extrau. communem Rem non nouam, De dolo & contumacia.

Adde his quod in cap. Vt animarum De constitut. in 6. dicitur per statuta quorumcumque Ordinariorum non ligari ignorantes; intelligendum esse de iis etiam statutis, quibus excommunicatio decernitur propter factum diuina lege prohibitum: non enim dubium est de statuto loqui eodem modo, quo ipsum sumitur ibidem, cum consequenter additur: statutum Episcopi non ligare subditum extra suam dioccesim. Vbi statutum sic la è sumi ut amplectatur illud quo excommunicatio decernitur propter factum diuina lege damnatum patet; quo in exemplum ponit statutum quo excommunicatur committentes furtum; quod certum est esse factum diuina lege damnatum. Quare concludendum est, quod Angelus expressit, excommunicationes per quodcumque statutum decernas, propter factum diuina lege damnatum, quæ non publicantur in diocesis, non tamen ligare ignorantes: nisi sint tales personæ, quæ negligant eam diligentiam adhibere ad sciendum, quam communiter solent homines suæ conditionis, & quæ adhibita, cognitionem consequuntur: ut quando plebeus negligit Ecclesiam audire cum ceteris, ac conciones audire per quod medium homines illius conditionis solent instrui de iis ad quæ tenentur.

205. Sed quæret aliquis, si hæc ita sint: cur ergo Confessarij eos Pœnitentes, quantumcumque, ius ignorantes, quos deprehendunt commississe peccatum propter quod incurritur excommunicatio à iure, remittunt ad Superiorem pro absolutione; si fuerit ei reseruata. Respondendum est causam esse posse, quod quamuis hæc sententia quam sequimur probabilior sit: opposita tamen est tutior: ualdeque difficile est indubitam certitudinem habere, de sufficienti diligentia à Pœnitente adhibita ad consequendam cognitionem. Vnde fit ut Confessarij, ne exponat se periculo peccandi mortaliter, ad maiorem cautelam remittat Pœnitentem ad Superiorem: sicut propter idem periculum, semper ad cautelam ante absolutionem Sacramentalem à peccatis, datur sub conditione absolutio ab excommunicatione: etiam si Pœnitens nihil confessus sit, propter quod specialiter dubitari debeat ipsum esse aliqua excommunicatione irreductum.

Aduerte autem ignorantiam inuincibilem uix posse præsumi ad iustè excusandum aliquem ab excommunicatione, qui scienter facit contra ius Ecclesiasticum, per quod tale factum prohiberi ipse probè nouit. Nam præterquam quod aperte contumax inobediens uel est Ecclesie, satis conicere potuit in re præsertim ualde seria (qualis est percussio Clerici, uenditio beneficij aut quid eiusmodi) Ecclesiam prout solet, pœnam aliquam prohibitioni apposuisse. Vnde cau-

dum est ne nimis faciles simus in admittenda tali excusatione.

POSTERIOR PARS CAPITIS

De reliquis causis excusationibus ab excommunicatione.

206. Prima est, impossibilitas, seu quod non possit quis prestare illud, quod sub excommunicatione iubetur. Receptissima enim est iuris regula, Impossibile non esse obligationem. Hinc, ut habet Sotus in 4. dist. 22. quest. 1. art. 2. casu 2. eorum in quibus excommunicatio non tenet, & post eum aliis adhuc citatis à Graphijs lib. 4. decis. aurearum cap. 8. num. 10. si feratur sententia excommunicationis in aliquem, nisi restituat ea quae deprædatus est: aut quae alio nomine iuste debet, excusatur ab excommunicatione, si tempore sententiae fuerit non soluendo, adeo ut possit absque scrupulo, si occultus est, diuinis interesse. Idem iudicium est, iuxta communem doctrinam de restitutione, si nec potuerit tunc, sine notabili infamia sua.

Duo autem aduertenda sunt, quae iisdem auctores addunt. Alterum est eum qui non potest solvere in totum teneri in partem quam potest ex doctrina in seq. lib. 10. tradenda. Alterum est non obstante impotentia soluendi, excommunicationem laram in non soluente durare ita ut ille qui tempore sententiae fuit non soluendo, in excommunicationem incurrat, si postea factus soluendo, non soluat: & ille qui fuit soluendo tempore sententiae, nec soluit manet ligatus etiam cum nostra prelusione gestate efficitur non soluendo: quia contractum vinculum excommunicationis tollitur tantum per absoluteionem Superioris.

207. Secunda causa, est exclusio aliquorum à sententia excommunicationis: siue quia causa propter quam fertur non habet in eis locum: siue quia eximuntur intentione ferentis. Neque enim sine causa, aut sine intentione Superioris, potest quis excommunicari. Unde inferitur, quod si rem meam ab alio detentam, quam aliter recuperare nequeo, quam et clam surripiendo, non teneat obedire, & excuset ab excommunicatione sub qua præceptum fuerit, ut quicumque talem rem habuerit reddat: vel si habentem sciverit manifestet. Hoc habent quoque Sotus & à Graph. in seq. casu 3. & hic in eod. cap. 8. num. 17.

208. Adde res idem esse dicendum cum sub eadem censura precipitur, ut qui habet has vel illas scripturas, eas proferat: si quidem manifestum sit eas taliter ad ius eisdem possidentis conducere, ut nullatenus ad ius alterius confirmandum attingant. Nam tunc nulla apparet ratio obligationis proferendi. Sin autem possidentis propriae, faciant ad ius alterius confirmandum: eadem ratione datur obligatio illas proferendi, ac datur restitucandi de veritate cum proximo id exigat ad confirmationem sui iuris: nepe ut si iussio Iudicis non interveniat, obligatio sit tantum ex charitate; sin talis iussio interveniat, prout hic supponimus, obligatio sit ex iustitia: quia quantumque tales scripturae propriae sint eas possidentis: tunc tamen publica autoritate alter acquirit ius in earum usum, pro se tuendo. Licet autem velit Sotus esse omnino proferendas; neque à 1. excusationem sufficere, quod quis dicat se vexationem inde timere: tamen contrarium non obscure subindicat, aliis in margine citatis, Henriquez in 1. par. sup. summae lib. 13. cap. 18. §. 2. his verbis: Excusari potest reus, quando ex eo quod instrumenta edat, patitur graue præiudicium proprii iuris, & aduersarius cogit ad expensas magnas & vexationem in lite. Quod existimari posse seruari in praxi, quando vexatio foret iniusta: itemque (& potiore ratione) quando aduersarius per tales scripturas, non solum tuebitur proprium ius circa rem de qua litigatur: sed etiam illas proferentem vexabit, circa alia bona quae legitime possidet: exigendo v.g. titulos quibus ea possideat, quos non poterit ostendere defectu scripturarum quae perierint. Fundatur autem hæc doctrina in eo, quod pia matris Ecclesiae iubentis sub excommunicatione, intentio esse existimanda sit, ne eam incurrais quem iusta causa excusat.

Iam si quispiam Index ex presumptione procedens, apposita aliqua clausula iudicet intentionis suae esse, ut reus edat instrumenta, quantumvis præiudicium inde timeretur, is non obligatur: quoniam per Papam qui Index est beni-

gnior, ab obligatione talis præcepti, ipse reus iure Pontificio cui, præter Papam, ipsum subiiciuntur Iudices omnes, eximitur in ea primo De probationibus. Vbi decernitur non esse quemquam compellendum, scripturas quas contra se scripturas habet apud se, requirere & proferre.

Adde, quod ratio naturalis dicit, præceptum sub excommunicatione, non esse de re prout est nimis difficile, sed prout est proportionata fragilitati humanae. Sic enim Nauarr. in Enchiridio cap. 27. nu. 63. sub finem; ab excommunicata in eos qui Turcis pugnantibus contra Christianos auxiliium ferunt, excusat illos, qui in eorum triribus remigant metu mortis aut verberum. Immo in sequenti num. 84. ab excommunicatione lata in percussorem Clerici, excusat eum qui mutilauerit aut etiam occiderit Clericum, inuentum in flagranti delicto cum matre, aut vxore vel sorore.

Addit Henriquez magis excusari reum, si non habeat originalem scripturam, sed tantum transumptum, præsertim non authenticum cum signo Notarii. Addit item & recte, quod si reus habeat authenticum instrumentum, quod iniuste suffragatus est à Tabellione vel ab aduersario, aut quod est vtrique commune hereditario iure vel donatione, aliove iusto titulo (de quare late Panorm. ad cap. 1. De probatione. à num. 7.) compulsus sub excommunicatione, illud edere ut satisfaciatur damno iniuste dato, fraudulenter id ipsum occultando. Sicut enim ea re comperrà, possit à Iudice laico compelli ad edendum; ita etiam in subsidium partis lae, ad idem compelli potest per excommunicationem à Iudice Ecclesiastico.

Hæcque ratio, ante posita doctrina Soti procedit: non autem quando bona fide cepit quis tale instrumentum possidere tanquam aliquo modo proprium; nec potest illud edere sine magno suo detrimento, iniustaque vexatione notabili in persona aut bonis suis. Næc est non licet, statum suum conferuere alienis bonis mala fide quaesitis: non est tamen obligatio ea quae bona fide acquisita sunt, restituendi cum magno detrimento proprio; prout annotatum à Nauarr. in Enchir. cap. 17. num. 57. plenius exponendum est in sequenti libro De restitutione cap. 19. Porro si reus præiudicium non pateretur edendo instrumenta quae iubetur: quia iussio effectiua non minus quàm ea quae iubetur de veritate testificari; ille non obediens incurreret in excommunicationem additam eidem iussioni: prout ex Sylu. habet Petrus à Nauarr. lib. 2. De restitut. cap. 4. num. 227.

Inferitur secundo, ex proposito causa, quod habent Angel. in verbo furtum §. 41. Sylu. eod. verbo quest. 15. Med. Cod. de restitut. quest. 2. causa 12. & quest. 11. sub finem Nauarr. in Enchir. cap. 17. num. 114. & 115. quos sequuntur à Graphijs in cit. cap. 8. num. 12. & Petr. à Nauarr. lib. 2. de restit. cap. 4. num. 226. Si feratur excommunicatio contra eos qui retinent bona alienis; ab illa excusari eum, qui de talibus bonis aliquid retinet in compensationem eius, quod ille in cuius fauorem eadem fertur, debet ipsi, tantum aut etiam maioris valoris: dummodo tamen debitum sit ex iustitia & liquidum. Neque enim sufficit, ut debitum sit gratitudinis, & remuneratorium obsequiorum: cuius obligatio non parit actionem, nec ius petendi; ut ex D. Thoma & alijs habet Nauarr. in cit. nu. 114. Debitum vero dubium, sine iniuria possessoris accipi non potest, prout Nauarr. in seq. nu. 117. docet contra Medinam. Et patet quia in dubio melior est conditio possidentis.

Itud autem de compensatione dictum, procedit quantumque proferens excommunicationem, simul iubeat reuelari eos qui in compensationem debiti acceperint. Immo iudicio Nauarr. in eod. num. 114. quantumque specialis excommunicatio feratur, propter illam ipsam rem recuperandam. Quamquam videtur in eo adhibenda distinctio quae ex Syluest. habet Petrus à Nauarr. in seq. nu. 227. ut verum sit, eum quis timeret fore se cogendum ad iniustam restitutionem: quia tunc mandatum continere errorem intolerabilem: nõ autem cum nulli est tale periculum. Namque mandatum de reuelando, est de se iustum: præsertim cum Superior presumit illicitam aut nimiam esse compensationem, aut debitum esse dubium.

Procedit etiam ut notat à Graphijs in seq. num. 13. in rebus subla-

sublati & absconditi per creditorem, quando ob delictum debitoris omnia bona eius veniunt confiscanda. Sic Navar. in Enchir. cap. 17. nu. 135. latam excommunicationem in capiētes talia bona, negat incurri ab vxore, filio, aut c. gnato, cum abscondant aliqua in monasterio aut in alio loco, ne à Iudice sequestrantur; si id faciant ad compensandum debitum dotis aut aliud legale debitum alias verò non.

Postremò procedit non tantum quoad facientes compensationem, sed etiam quoad eam scientes: quando ad hos quoque excommunicationis sententia extenditur. Nempe excommunicando cum retinentibus bona aliqua, eos qui norant retinētes nisi reuelent. Quo enim casu illi qui principales sunt, excusantur, isti quoque, qui accessorii sunt, excusari censentur. Cum accessorium sequatur naturam sui principalis De reguli iuris in sexto cap. Accessorium; & ff. eodem tit. lege Cum principali. Aduerte tamen ex Navar. in num. 114. id verum esse, cum scientes habeant competentum talia bona retineri in compensationem debiti legalis: secus enim est, si de eo dubitent: etiam si retinens dicat, se retinere ea in iustam compensationem debiti legalis; nisi is apud ipsos tanta fide esset, vt merito propter ipsius dictum, ab animis suis dubietatem depellere debeat.

Meminerit autē acceptionem rei alienæ in compensationem, conditiones nonnullas requirere vt excusetur à peccato mortali: quas habet Navar. in Enchir. cap. 17. num. 112. & 113. & nos suo loco trademus Deo iuuante in num. 258. sequentis libri.

10. Inferitur tertio ex eadem secunda causa illud quod aliis in margine citatis Henriquez habet in 1. par. summæ lib. 13. cap. 18. §. 3. cum ad habendum testimonium excommunicatio fertur: excusari parentes & filios: qui iuris privilegio ne quidem volentes, aduersus se iniuriam admittendi sunt; vt habetur in cap. finali §. Parentes, 4. quest. 3. Vbi glossa monet, & post eam Sylu. in verbo Correctio, quest. 7. intelligi tantum de ascendentibus & descendentibus, non item de collateralibus, hoc est de fratribus & cognatis. Quod verum est in causis ciuilibus, nam in criminalibus, neque hi aduersus se iniuriam compellendi sunt testimonium ferre; iuxta illud quod habetur in cir. cap. finali §. lege Julia, non esse denunciantium inuito, vt testimonium litis dicat aduersus focerum generum, vitricum, priuignum, priuignam, sobrinum, sobrinam, sobrinove natum, & se qui in propiori sunt gradu. Id quod Sylu. eisdem monet intelligi debere cum criminaliter proceditur, non item cum ciuilitate: seu in causa ciuili in qua vt habet glossa ad cap. 1. verbo Parentes 3. quest. 5. licite admittitur frater contra fratrem, & pro ipso: quia nullo iure id prohibitum est. Idem verò ac de ascendentibus & descendentibus dicendum esse de viro & vxore; Sylu. iter ibidem ex eo probat, quod reputentur pro vna persona ratione matrimonij; iuxta illud Mart. 19. iam non sunt duo se i vna caro. Aduerte autem excusationem in hoc locum non habere, quando illud pro cuius manifestatione excommunicatio fertur, tale quid fuerit, cui nec solent nec possunt communiter alie persone interesse quam quæ dicte sunt; aut quas solas interfuisse pars accusans iuramento confirmat, prout declarat Navar. in Enchir. cap. 25. nu. 50. vbi & docet in causa hæresis, filium aduersus patrem, si alij desint, tenei testificari: nisi certò credat, quod is pœnituerit, aut quod monitus respiscet. Id quod citatis aliis tangit etiam Henriquez loco cit.

21. Tertia causa, est bona fides. Nam ex Caiet. verbo Præceptum in fine: transgressio iuris positivi, si absque contemptu & repudiatione finis in quem dirigitur, fiat ab eo, qui nullo modo veller consentire in peccatum mortale; si fiat ex pura ignorantia, siue ex apparente sibi excusatione: non committere peccatum mortale: & per consequens nec in excommunicationem incurrit quoad forum conscientie: præsertim cum existimandum non sit p̄c̄ Matris Ecclesie intentionem esse, bonas eiusmodi hominū animas illaqueare tā hostili vinculo. Quamquam tamen videtur tunc ad cautelam absolvendus propter periculum negligentie in querenda noticia, aut propriæ complacentie in admittenda excusatione. Quales contingere potest, cum quis putat ab excommunicatione lata in inuitum alienarum rerum detentorem, sed ideo excusari, quod in foro ciuili non esset condemnandus ad restitutionem propter defectum probationū, vel scripturarū,

vel testium: cum tamen in eo causam sufficientem non habeat: quia in iudicio ciuili iudicari potest ex legibus ciuilibus fundatis in præsumptione, quæ veritatem potest habere in contrarium.

Exemplum fit: Mœnius à Sempronio mercede conductus, ei feruuit per decem annos, nec quidquam toto eo tēpore accepit: quod sciens Titius hæres, soluere non vult; nixus iure ciuili de præscriptione decem annorum transferere dominium. Mœnius ad eum compellendum impetrat excommunicationem: in quam Titius incurret, si non soluat. Neque valet excusatio illius de præscriptione ciuili, propter malam fidem cum qua cœpta est aut continuata, debitore sciēte se debere. Quam esse sententiam communem Nauarrus testatur in Enchir. ca. 17. num. 85. Exemplum aliud fit: Si Sempronius in extremis constitutus instituat Titium hæredem, & illi iniungat dare alicui Ecclesie in animæ suæ subsidium decem aureos, nec id faciat subscribi testamento. Titius à se repetiros soluere non vult quia neque per scripturā, neque per testes probari potest esse legatos: iustus sub excommunicatione soluere, in eam sententiam incurrit non soluens, cum peccet per tradita à Sylu. Testamentum 1. quest. 5. ver. 4. Quod vtrumque exemplum proponit à Graphiis in lib. 4. de ciu. aurearum cap. 8. num. 18. & 19. In illis que deficere bonam fidem, patet ex eo quod tunc agatur contra veritatem cognitam.

Particulares causæ excusantes ab excommunicatione lata ad habendam reuelationem.

212. **A**liquæ præterante notatas, dantur causæ excusantes specialiter ab excommunicatione factis frequenti, latā ad habendam reuelationem: quas tradit Navar. in Enchir. cap. 25. num. 46. Et tractant Cordub. in lib. 1. questionarij quest. 43. dub. 2. circa medium; Petrus à Navar. lib. 2. de restitut. cap. 4. num. 215. & alij sequentibus Iacobus à Graphiis lib. 4. de ciu. aurearum cap. 8. & Henriquez in 1. par. summæ lib. 13. cap. 18. Prima est, si peccator ad cuius emendationem & partis læsæ satisfactionem reuelatio queritur, iam emendatus est, ac parti satisfecit, aut probabiliter speratur illius emendatio & partis satisfactio; tunc enim sola correctio fraterna sufficit, etiam si præcipere reuelatio fieri nulla habita ratione fraternæ correctionis; vt ex D. Thom. & D. Anton. addit ibidem Navar. Ratioque est, quam habet Petrus à Navar. n. 216. quod vbi cessat causa finalis præcepti, cesset quoque illius obligatio. Secus autem erit, vt idem in sequen. num. 217. addit. post. Cordub. si Superior præcipiat reuelationem, non ad emendationem peccatoris, aut partis læsæ satisfactionem; sed ad eiusdem peccatoris punitionem: quia tunc supposita semiprobatione vel infamia plenè probata, vel iudicis ei æquipollentibus, parendum est præcipienti: cum iuste ac iuridicè procedat. De qua re dicitur ex instituto cum de ipsa denunciatione parte tertia, tomo secundo ad octauum præceptum decalogi.

Secunda causa est, si peccatum reuelandum probare non possis: per testes scilicet aut scripturam, aut iudicia sufficientia, vel infamiam; quemadmodum habet ex Felino à Graphiis loco cit. nu. 30. quia boni viri tacere debent, quod probare non possunt ex glossa prima ad cap. Sacerdos De pœnit. distinct. 6. Addit idem à Graphiis in sequen. n. 35. quod cum aliquis venit ad reuelandum, Prelatus Ecclesie debeat ipsum priuatim interrogare; possint ea quæ reuelare probare: iniusteque faciat si respondentem non posse, mittat ad Actuarium vt reuelet; neque ad tale quid virgēti, necesse est obedire: quia debet esse contentus, quod sibi fit facta reuelatio tanquam patri emendaturo delinquentem.

Tertia causa est: si quis à talibus, aut taliter audiverit peccatum reuelandum, vt ob id moueri non debeat: aut si ob eam reuelationem, notandus sit leuitatis; vt si audiverit, prout vulgo fit, iens per vicos & plateas ciuitatis à personis incognitis, vel non dignis fide vt à pueris, seu aliis quibus fides adhibenda non est. Secus verò si à viris fide dignis, aut ab isposmet delinquentem. Ratio est quam adfert Petrus à Navar. num. 218. quia damnum inferret tunc sibi; notam scilicet leuitatis inurendo: tum proximo quem exponeret tam infamem quam punitioni, fortassis iniuste, aut certè maiori quam mereretur.

Quarta causa est, si ille cuius relatione id scitur, iam reuelauerit: tunc enim quia principalis non tenetur amplius, nec tenebitur accessorius. Nam accessorium sequitur naturam sui principalis de reg. iuris in 6.

Quinta est: si illud pro quo recuperando lata est excommunicatio retineatur iusta de causa: ut in iustam compenationem, iuxta superius dicta.

Sexta causa est, si quis per solam sacramentalem confessionem nouerit id quod precipitur reuelandum: nullo enim casu absque Pœnitentis licentia liberè concessa, reuelari potest; prout latè tractatum est in præced. lib. 3.

Septima est: si quis rem cuius reuelatio quaeritur, sub sigillo secreti ad hoc acceperit, ut misero delinquenti consilium vel remedium adhiberet in corpore vel in anima; nisi aliâ viâ illud idem cognouerit. Pro qua re multos auctores citat Petr. à Nauar. num. 222. Adde in seq. 223. rationem: quod committens alteri secretum in remedium animæ vel corporis, cum committendo non peccet, deerioris conditionis esse non debet, quam si tacuisset. Ergo sicut tacens non erat à se reuelandus, ita nec dicto modo committens mihi secretum: nisi forte ad id deturgentem causam: ut si peccatum ipsius vergeret in detrimentum reipub. aut proximi; nec ipse vellet desistere ab eo inferendo: quia inde mereretur sibi frangi fidem.

Postrema causa est, quam ex Baldo & Felino habet Nauar. in Enchir. cap. 25. num. 50. & sequuntur à Graphiis in cit. cap. 8. num. 32 & Petr. à Nauar. lib. 2. de restitut. cap. 4. num. 228. ut ille à denunciando & testificando excusetur, qui sibi ex sua denunciatione ac testificatione iuste timet aliquid euenturum magnum damnum spirituale, aut temporale personæ, vel honoris, aut bonorum pecuniariorum. Ratio est, quam habet Syluest. in verbo Familia quæst. 7. quod nullus tenetur suo malo procurare bonum proximi temporale. Adde similiter ex eodem Nauar. si ex denunciatione, aut testificatione oritur scandalum: quia ut habet Syluest. in verbo *Corruptio* quæst. 7. sub finem, Ecclesia nullum cum scandalo obligare videtur: argumento ca. Officij De pœnit. & remiss. Hic aduerte quod Alphons. à Castro tangit in l. 2. de potestate legis pœnalis c. vlt. concl. 2. versu. *Circumfossos*: quando excommunicatio generaliter fertur ad reuelandum criminis apertum patratorem, eum qui patrauit non incurere illam, si ad vitandam infamiam se non manifestauerit: nisi crimen tale sit ut ad satisfaciendum obligationi quam per illud contraxit, seipsum proderet tenetur; ut accidit in casu c. Quidam maligni 5. q. 7. de quo antea diximus.

CAPVT XII.

De ratione cognoscendum quis incurrit in excommunicationem legitime latam.

S V M M A R I V M.

- 213 Consideranda ad cognoscendum an quis in excommunicationem incurrit.
- 214 Excommunicatio lata in facientes aliquid, non extenditur ad precipientes, aut consulentes illud fieri.
- 215 Exceptiones notanda.
- 216 Ut excommunicatio incuratur, oportet factum pro quo imponitur esse consummatum.
- 217 Notanda de excommunicatione lata in precipientes, consulentes &c. quod tales subiciuntur ei, nonnumquam per modum cooperationis nonnumquam per modum propriae actionis.
- 218 Quaedam obseruanda peculiariter circa excommunicationes latas ad extorquendam reuelationem vel satisfactionem.
- 219 Obseruanda tum de tempore quod praesinitur in sententia excommunicationis, tum de iudice à quo fertur.
- 220 Obseruanda de excommunicatione lata per Cameraam Apostolicam, pro solutione annua pensionis.

TRadita explicatio eorum, quæ excommunicatio ex se requirit ut valde inferatur, ac eorum quæ ab incurrenda, etiam legitime lata, exculant: sequitur ut tradatur ratio cognoscendi utrum quis in eam incurrit.

Primum ergo considerandum est, qualis ea sit; comminatio, an lata sententiæ; conditionata an absoluta; & ita de

cæteris, de quibus in cap. 6. egimus, Nam inde aliquo modo intelligitur quatenus liget.

Secundo, ponderanda sunt verba quibus Canon vel Index vitur in excommunicando; & cum in excommunicatione duo inueniantur, ut rectè Caietanus notat verbo *Excommunicatio in ius*, persona quæ excommunicatur, & actio pro qua excommunicatur; inspicendum est contra quas personas & pro quibus actionibus excommunicatio decernatur. Neque enim ad alias personas aurationes extendenda est, ut notat ibid. Caiet. & Nauar. in Enchir. cap. 27. n. 51. alios citans in eadem sententiam, & confirmans aliquot rationibus. Illa autem sufficit quod pœnæ sint interpretatione restringendæ potius quam ampliandæ; iuxta ca. Pœnæ, De pœnit. dist. 1. & regulam 44. iuris in 6. quæ sic habet: in pœnis benignior est interpretatio faciendæ.

Tertio, considerandum est, An ab eo & in eum & ea de causa, & modo feratur quo secundum tradita in præcedentibus capitulis, debet ut censenda sit valida.

Quarto considerandum est, An excommunicatio feratur tantummodo contra eum qui facit: ut v. g. qui occidit, vel furatur; quia sub tali sententia comprehendendus non est ille, qui antequam res fiat, precipit, vel dat consilium aut fauorem vel auxilium præbet. Ita docent tum memorati auctores, tum alij ut Angelus Excommunicatio 8. num. 1. & Syluest. Excom. vltimo n. 5. vers. 3. & si contrarium indicet Excommuni. 9. casu 41. versu 8. quo nomine loco citat. inconstantia illum arguit Nauar. qui & optime de hac re dicitur: cuius precipitæ rationes sunt duæ. Prior, quod precipientes, consiliætes, & alij non sunt proprie & verè facientes: quia ex hypothesi, præceptum ipsorum consilium, fauor, vel auxilium præcedit factum nihilque potest precedere seipsum. Quare non nisi ampliando pœnam, quod regula iuris vetat, precipientes, & alij memorati comprehendendi possunt sententiæ excommunicationis lata in facientes.

Opponenti verò ex c. Mulieres De sent. excom. in 6. eum qui mandat interfici Clericum, verè committere, & in excommunicationem percussoris Clerici incurere. Respondendum est, committere quoad culpam criminis: quam incurrimus, illud quod prohibuit esse facientes, siue per nos siue per alios. Incurrere verò in excommunicationem, non ob percussorem per alium factam, sed ob mandatum quod dedit faciendæ: quod Pontifex in eod. cap. extendit particulatim excommunicationem latam in percussorem Clerici vel Monachi 17. q. 4. cap. Si quis suadente Diabolo. Vnde interfecit Clerici sicut ad culpam, ita & ad pœnam mandanti imputatur ob eam excommunicationem.

Posterior ratio est: quia excommunicatio ligat iuxta intentionem Iudicis, ut habitum est in cap. 10. sect. 4. vltusque obtinuit, quando Iudex intendit cum facientibus ligare precipientes, & alios quos diximus, id in sententia exprimat (tacite nimirum significando non ligari aliquos) sicut exprimit Bonifacius VIII. in cap. Fœlicis De pœnis in 6. & Clemens V. in Clemens. Si quis suadente Diabolo eodem tit. & exprime solent Summi Pontifices in Bulla Cœnæ Domini Concludendum est igitur, quando sententia excommunicationis fertur in eos qui aliquid fecerint, non esse sub ea comprehendendos precipientes, consulentes, & alios antedictos.

Nisi ut Nauar. ibidem admonet; ex tenore eiusdem, id ipsum satis colligatur: precipientes inquam, aut consilium dantes, facientibus æquari in pœna, voluntate excommunicantis. Sic ex cap. Ita quorundam De Iudeis, in quo excommunicantur deferentes ad Sarracenos arma, & alias merces prohibitas; colligitur excommunicari similiter eos qui precipiunt deferri. Tali enim collectione, ut bene notat Nauar. vti licet, quoties sententia frustratoria inanis effectus, nisi ea ratione extenderetur: prout manifestum est in exemplo proposito. Frustra enim esset ea lex, si ligaret solummodo eum qui per se deferret arma ad Sarracenos; non item eum qui mitteret per alium: quia idem incommodum est; siue quis per se ferat, siue per alium mittat. Aque hinc est iuxta cap. Si ciuitas De sent. excommunicat. in 6. cur cum ciuitas aliqua interdicitur, tacite colligi debeat interdicti suburbia: quia talis sententia lata ad terrendum populum, non haberet aliqui magnum ad id momentum: quia non esset multum gra-